

ЛЕГЕЗА Юлія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права,
Державний ВНЗ "Національний гірничий університет"

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ ОБ'ЄКТ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Взаємодія людини і природи, забезпечення екологічної безпеки є одним з першочергових завдань, які стоять перед державою. Загальновідомо, що природні ресурси як основа матеріально-товарного виробництва вимагають спеціального комплексного правового регулювання. Природні ресурси мають стати національною основою екобезпечного (сталого) розвитку держави на благо теперішнього і майбутніх поколінь.

Правове забезпечення використання природних ресурсів здійснюється нормами екологічного, адміністративного, цивільного, господарського, кримінального законодавства. В межах екологічного законодавства робиться акцент на забезпеченні раціонального використання природних ресурсів в цілому. Нормами адміністративного законодавства визначаються процедури отримання спеціальних дозволів на цільове використання природних ресурсів, забезпечення державного контролю та нагляду за їх експлуатацією. Норми цивільного та господарського законодавств є основою для врегулювання договірних відносин, що виникають у сфері використання природних ресурсів. Окремі норми кримінального законодавства застосовуються для притягнення до відповідальності осіб, що вчинили найбільш суспільно небезпечні діяння у сфері використання природних ресурсів. Однак поняття «природні ресурси» будучи загальновживаним у наукових дослідженнях у сфері економіки, екології, юриспруденції, на законодавчому рівні не визначено. Розуміння сутності такої категорії як «природні ресурси» для поглиблення понятійного апарату національного законодавства та юридичної науки стало метою даної наукової роботи.

Використання природних ресурсів залежить від природних умов, що існують в окремій місцевості країни. При цьому під природними умовами розуміють «тіла і сили природи, які мають істотне значення для життя людини і діяльності суспільства, проте безпосередньо або побічно не залучені до виробничої чи невиробничої сфер» [1]. При цьому такі природні умови продовжують взаємодіяти з людиною, впливаючи на стан їх здоров'я, формують флору та фауну регіону, і в цілому створюють сприятливий чи несприятливий ландшафт. Отже, в якості природних ресурсів розглядаються і природні умови як найважливіші компоненти навколишнього природного середовища, які використовуються в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних, культурних, рекреаційних, естетичних та інших інтересів суспільства [2].

Природні ресурси можуть бути класифіковані за рядом критеріїв.

Передусім, за характером походження природні ресурси поділяються : 1) мінерально-сировинні; 2) агрокліматичні; 3) біотичні (зокрема, лісові, морські); 4) земельні; 5) водні; 6) рекреаційні; 7) людські.

За сферою використання природні ресурси поділяються на: 1) ресурси матеріального виробництва (сільського господарства; лісового господарства; рибогосподарства; геологічного освоєння та промислової розробки надр тощо) 2) ресурси невиробничої сфери (установи рекреаційного, оздоровчого призначення; історико-культурні організації тощо).

Природні ресурси можуть бути одноцільового та багатоцільового призначення (наприклад, допустимим є надання у користування ділянки надр для її геологічного вивчення з подальшою промисловою розробкою родовища, та для видобування корисних копалин водночас).

За критерієм здатності до відновлення природні ресурси поділяються на вичерпні (які не відновлюються у поточний момент або відновлюються зі швидкістю, значно меншою, ніж швидкість їх безпосереднього використання (ці ресурси можуть бути повністю виснажені – питна вода, кам'яне вугілля, нафта й газ, ґрунти тощо); ресурси, що відтворюються з великою інтенсивністю (живі організми, кисень), і вони можуть не зменшуватися в обсягах, якщо підібране правильне співвідношення інтенсивності використання та швидкості їх відтворення; ресурси, які перманентно отримує планета Земля із космосу – сонячна та припливна енергія [3].

Висновки. На вирішення нагромаджених за останні два століття проблем на планеті у людської спільноти залишається щораз менший ресурс часу [4]. Найважливішою проблемою сучасності залишається проблема часу, що залишився людству для вирішення глобальних екологічних проблем сучасності, для консолідації зусиль для спільного виживання і збалансованого розвитку. В цьому аспекті хотілося б звернути увагу на необхідність при здійсненні публічного управління сферою використання природних ресурсів, враховувати природні умови (існуючі і перспективні), що визначають природоресурсний потенціал країни, як особливий об'єкт правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Гнатів П., Хірівський П., Зинюк О., Корінець Ю., Панас Н., Лопотич Н. Природні ресурси України: актуальні аспекти оцінки й вивчення / П. Гнатів, П. Хірівський, О. Зинюк, Ю. Корінець, Н. Панас, Н. Лопотич // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=
2. Екологическое право : Учебник для вузов / Н. Д. Эриашвили, Ю. В. Трунцевський, В. В. Чучков и др. / Под ред. В.В.Чучкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 415 с.
3. Гавриленко О. П. Екогеографія України / О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2008. – 646 с.
4. Природні ресурси України / [П. С. Гнатів, П. Р. Хірівський, О. Д. Зинюк та ін.]. – Львів : Камула, 2012. – 216 с.